

Ssaki

Grzegorz Lesiński, Mateusz Grzębkowski, Jan Rapczyński

NIETOPERZE ODŁOWIONE W SIECI ORNITOLOGICZNE W PUNKCIE OBRĄCZKOWANIA PTAKÓW W DOLINIE ŚRODKOWEJ WISŁY

Jednym z najbardziej efektywnych sposobów badania wędrówek ptaków jest organizowanie sieci punktów, w których obrączkowane są te zwierzęta. W każdym z punktów stosuje się zazwyczaj sieci ornitologiczne, rozstawiane w miejscach wykorzystywanych przez ptaki w czasie migracji (Busse *et al.* 2012). Ponieważ ptaki wpadają w te pułapki w ciągu dnia, nie ma potrzeby związania ich na noc, przez co czasem łapią się w nie również nietoperze (Lesiński *et al.* 2008, Sztwiertnia *et al.* 2017).

W dolinie środkowej Wisły od wielu lat organizowany jest punkt obrączkowania ptaków na Wyspie Rembezy (51,97°N, 21,27°E) w okolicy miejscowości Czersk. W zależności od roku stosuje się tam od kilkunastu do kilkudziesięciu sieci (o wymiarach 6-18 m długości i do 3 m wysokości), zwykle w lecie i jesienią, rzadziej również wiosną (rok 2021). Większość sieci jest ustawiana w dość gęstych zaroślach wierzbowo-topolowych, a w wyraźnie mniejszej liczbie w pobliżu brzegu rzeki.

Celem tej pracy jest wzbogacenie danych na temat chiropterofauny doliny środkowej Wisły. Informacje na temat nietoperzy złowionych w sieci ornitologiczne zbierano w latach 2013-2014 oraz 2019-2021. Oznaczenia gatunku, płci i wieku dokonywano opierając się na cechach zauważonych na wykonanych zdjęciach. Ogółem zebrano dane dotyczące 32 osobników, należących do sześciu gatunków (tab.).

W zebranej próbie (tab.) wyraźnie dominują dwa gatunki nietoperzy: gacek brunatny *Plecotus auritus* (13) i nocek rudy *Myotis daubentonii* (9). Pierwszy z nich należy do grupy latających bardzo blisko roślinności i zbierających pokarm z powierzchni liści (Entwistle *et al.* 1996). To tłumaczy jego stosunkowo częstą obecność w sieciach umieszczonych wśród drzew i krzewów. Natomiast nocek rudy jest związany z miejscami żerowania nad powierzchnią wody (Bogdanowicz 1994). Latając nisko nad ziemią, jest w większym stopniu narażony na schwytnie w sieci ustawione na brzegu rzeki. Należy przy tym do gatunków dość licznych

w krajowej chiropterofaunie (Sachanowicz i Ciechanowski 2005). Gatunki latające zwykle na większej wysokości nad ziemią i na bardziej otwartych przestrzeniach (borowiec wielki *Nyctalus noctula*, karlik większy *Pipistrellus nathusii*) były łowione rzadko (tab.), choć należą do stosunkowo często notowanych w zespołach nietoperzy tej części Polski (Kowalski i Lesiński 1995, Kowalski *et al.* 1996, Lesiński *et al.* 2001). Żerowiska borowca wielkiego są często zlokalizowane w dolinach rzecznych (Rachwald 1992, Gerhard i Bogdanowicz 2004). Na terenie, gdzie odławiano ptaki, jest to gatunek liczny.

Tab. Nietoperze złowione w sieci ornitologiczne na terenie badań w latach 2013-2014 i 2019-2021

Table. Bats captured in ornithological nets in the study area in 2013-2014 and 2019-2021. (1) – Species, (2) – Date of capture, (3) – Sex (samiec – male, samica – female), (4) – Age

Gatunek (1)	Data złowienia (2)	Płeć (3)	Wiek (4)
<i>Myotis daubentonii</i>	15 VIII 2013	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	27 VIII 2013	-	-
<i>Myotis</i> sp.	28 VIII 2013	-	-
<i>Myotis dasycneme</i>	29 VIII 2013	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	8 X 2013	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	10 VIII 2014	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	13 VIII 2014	samiec	-
<i>Myotis daubentonii</i>	17 VIII 2014	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	18 VIII 2014	-	-
<i>Myotis daubentonii</i>	19 VIII 2014	samiec	-
<i>Myotis daubentonii</i>	20 VIII 2014	samiec	-
<i>Myotis daubentonii</i>	21 VIII 2014	-	-
<i>Myotis daubentonii</i>	17 VII 2019	samica	-
<i>Myotis dasycneme</i>	28 VII 2019	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	11 VIII 2019	-	-
<i>Plecotus</i> sp.	11 VIII 2019	-	-
<i>Myotis nattereri</i>	5 IX 2019	samiec	-
<i>Plecotus auritus</i>	17 VIII 2019	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	21 VIII 2019	samiec	-
<i>Pipistrellus nathusii</i>	14 VIII 2020	samiec	-
<i>Plecotus auritus</i>	16 VIII 2020	samica	-
<i>Plecotus auritus</i>	19 VIII 2020	-	-

cd. tabeli na następnej stronie

cd. tabeli

<i>Nyctalus noctula</i>	20 VIII 2020	-	juv.
<i>Myotis daubentonii</i>	26 VIII 2020	samica	-
<i>Plecotus auritus</i>	29 VIII 2020	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	20 IV 2021	-	-
<i>Myotis dasycneme</i>	18 VI 2021	samica	ad.
<i>Myotis daubentonii</i>	4 VII 2021	samica	ad.
<i>Myotis daubentonii</i>	6 VII 2021	-	juv.
<i>Nyctalus noctula</i>	21 VII 2021	samica	juv.
<i>Myotis</i> sp.	21 VIII 2021	-	-
<i>Plecotus auritus</i>	28 IX 2021	samięc	-

Cenne z punktu widzenia faunistycznego jest stwierdzenie trzech osobników stosunkowo rzadko notowanego gatunku – nocka łydkowłosego *Myotis dasycneme* (tab.). Jest to nietoperz związany z krajobrazem obfitującym w duże zbiorniki wodne (Ciechanowski *et al.* 2007) i w dolinach większych rzek znajduje odpowiednie środowiska. Złowienie dorosłej samicy może wskazywać, że w okolicy Wyspy Rembezy znajdują się schronienia kolonii rozrodczej. U nocka łydkowłosego takie kolonie zazwyczaj zasiedlają strychy, a zatem można przypuszczać, że w jednej z pobliskich miejscowości odbywa się rozród tego gatunku. W Atlasie Ssaków Polski z kwadratu obejmującego teren badań podawano już ten gatunek (Ciechanowski 2021). Niewiele danych zebrano na temat płci i wieku nietoperzy. Wynikało to z trudności w ich ustaleniu na podstawie zdjęć. Nie stwierdzono większych różnic w liczbie samców i samic. Osobniki juwenilne (urodzone w roku badań) były podobnie często stwierdzane jak osobniki dorosłe (tab.).

Nietoperze najczęściej odławiano w sierpniu (tab.). Pomimo różnych okresów badań w poszczególnych latach, wydaje się, że właśnie sierpień jest miesiącem, kiedy w sieci ornitologiczne łowi się stosunkowo najwięcej nietoperzy. Wynika to zapewne z faktu, że w tym czasie lata już dużo młodych, niedoświadczonych nietoperzy, które łatwiej wpadają w sieci. Ponadto jest to okres wzmożonej dyspersji młodych i przemieszczeń do miejsc, gdzie nietoperze odbywają gody, a później zimują.

Warto podkreślić, że w tej pracy przedstawiono pierwszą w Polsce wieloletnią analizę składu gatunkowego i dominacji nietoperzy, które łowią się w sieci ornitologiczne podczas akcji obrączkowania ptaków. Zestawione dane pokazują, że taka analiza dostarcza cennego materiału faunistycznego i pozwala na ocenę struktury zespołów nietoperzy w środowiskach, w jakich prowadzi się odłow ptaków. Można przypuszczać, że również w innych punktach, gdzie są obrączkowane ptaki, stwierdza się obecność nietoperzy. Wykonując zdjęcia takich złowionych osobników i przekazując je chiropterologom, można wzbogacać wiedzę

o lokalnych zespołach tych zwierząt, również w regionach, gdzie badania chiropterologiczne są prowadzone mało intensywnie.

Za pomoc w zebraniu informacji na temat nietoperzy złowionych w sieci ornitologiczne autorzy pragną podziękować wszystkim, jakże licznym członkom i sympatykom Sekcji Ornitologicznej Koła Naukowego Leśników Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, bez których pracy coroczna organizacja punktu obrączkowania ptaków byłaby niemożliwa.

Literatura

- Bogdanowicz W. 1994. *Myotis daubentonii*. Mammalian Species 475: 1-9.
- Busse P., Kania W., Ożarowska A., Stępniewska K. 2012. Obrączkowanie ptaków. Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków.
- Ciechanowski M. 2021. Nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme* (Boie, 1825). W: Okarma H. i in. (red.) Atlas ssaków Polski. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków, wersja internetowa (<https://www.iop.krakow.pl/Ssaki/gatunek/166>, dostęp 21 VII 2021).
- Ciechanowski M., Sachanowicz K., Kokurewicz T. 2007. Rare or underestimated? – The distribution and abundance of the pond bat (*Myotis dasycneme*) in Poland. Lutra 50: 107-134.
- Entwistle A. C., Racey P. A., Speakman J. R. 1996. Habitat exploitation by a gleaning bat, *Plecotus auritus*. Philosophical Transactions of the Royal Society B, Biological Sciences 351: 921-931.
- Gebhard, J., Bogdanowicz W. 2004. *Nyctalus noctula* (Schreber, 1774) – Grosser Abendsegler. W: Krapp F. (red.) Handbuch der Säugetiere Europas 4/II: Fledertiere (Chiroptera) II. Aula-Verlag, Wiebelsheim. s. 607-694.
- Kowalski M., Krasnodębski I., Sachanowicz K., Drózd R., Wojtowicz B. 1996. Skład gatunkowy, wybiórczość kryjówek i miejsc żerowania nietoperzy w Puszczy Kozienickiej. Kulon 1: 25-41.
- Kowalski M., Lesiński G. 1995. Skład gatunkowy i wybiórczość kryjówek nietoperzy w Puszczy Kampinoskiej. Przegląd Przyrodniczy 6, 2: 99-108.
- Lesiński G., Błachowski G., Płowucha A. 2008. Nowe stanowiska nocka łydkowłosego *Myotis dasycneme* na północnym Podlasiu. Nietoperze 9: 225-227.
- Lesiński G., Fuszara E., Kowalski M. 2001. Charakterystyka miejskiego zgrupowania nietoperzy Warszawy. Nietoperze 2: 3-17.
- Rachwald A. 1992. Habitat preference and activity of the noctule bat *Nyctalus noctula* in the Białowieża Primeval Forest. Acta Theriologica 37: 413-422.
- Sachanowicz K., Ciechanowski M. 2005. Nietoperze Polski. Multico, Warszawa.
- Sztwiertnia H., Bator-Kocoł A., Hayatli F., Pietkiewicz M., Wasińska A. 2017. Nowe pozazimowe stwierdzenie nocka łydkowłosego *Myotis dasycneme* w Sudetach. Kulon 22: 145-147.

Adresy autorów:

Grzegorz Lesiński, Instytut Nauk o Zwierzętach, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ul. Ciszewskiego 8, 02-787 Warszawa, e-mail: glesinski@wp.pl

Mateusz Grzębkowski, Koło Naukowe Leśników, Sekcja Ornitologiczna, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa

Jan Rapczyński, Koło Naukowe Leśników, Sekcja Ornitologiczna, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa

**BATS CAPTURED IN ORNITHOLOGICAL NETS AT A BIRD RINGING STATION
IN THE MIDDLE VISTULA RIVER VALLEY****Summary**

Data on bats captured in ornithological nets during the bird ringing project were collected at the station located on the Rembeza Island (51.97°N, 21.27°E) in the Vistula river valley close to Czersk village in 2013-2014 and 2019-2021. Bat species, their sex and age were determined based on photos made by ornithologists. In total, 32 individuals of six species were recorded. The most abundant were: *Plecotus auritus* (13) and *Myotis daubentonii* (9), i.e., species foraging close to vegetation or over the water surface, and flying on relatively low height. Species common in the area but flying higher *Nyctalus noctula* was captured rarely. Rare and valuable species – *Myotis dasycneme* – was also recorded, and the presence of an adult female suggests the occurrence of a breeding colony in the vicinity of the study site.

Keywords: Chiroptera, bat fauna, netting, ornithological nets, riparian habitats, central Poland.

Received – October 2021, accepted – November 2021

Grzegorz Lesiński, Błażej Wojtowicz

**DROBNE SSAKI PÓŁNOCNEJ CZĘŚCI PUSZCZY KOZIENICKIEJ
NA PODSTAWIE ANALIZY DIETY PUSZCZYKA *STRIX ALUCO***

W latach 2019-2021 zbadano dietę puszczyka *Strix aluco* na stanowisku w miejscowości Stary Chinów (51°37'N, 21°28'E) w celu określenia składu gatunkowego zgrupowania drobnych ssaków zasiedlających północną część Puszczy Kozienickiej. Wypluwki zebrano we wnętrzu nowego, drewnianego budynku (na murowanej piwnicy), którego budowy nie ukończono. Pozbawione okien otwory